

Mato Jović

BLAŽENA DJEVICA MARIJA U CRKVI

Koncil i Marija

Koncil je smatrao da bi nauka Crkve koju je on htio izložiti vjernicima bila nepotpuna ako se ne baci makar i letimičan pogled na ulogu Blažene Djevice Marije. Nerazdvojivo vezana uz dolazak Sina Božjega na zemlju, Marija je bila najuže povezana s postankom Crkve, tako da je i danas zadržala važno mjesto u razvoju kršćanske zajednice. Zato VIII poglavlje dogmatske konstitucije o Crkvi »*Lumen gentium*« nosi naslov: »Blažena Djevica Marija Bogorodica u misteriju Krista i Crkve«.

Obradivanje toga poglavlja nije bilo lako. Koncil, koji je toliko bio zauzet za ekumenizam, svim je marom izbjegavao svaki nesklad s podijeljenom braćom — ne toliko zbog vjernika pravoslavnih crkava koliko zbog protestantskih. Od vremena reforme protestanti su sve više napuštali marijansku pobožnost da Marija u kršćanskim srcima ne bi, navodno, zauzela ono najviše mjesto koje pripada Spasitelju i Božjemu Sinu. Najviše su sumnjali u nauku o posredničkoj ulozi Djevice Marije budući da znamo kako ta uloga pripada Isusu Kristu, jedinom posredniku između Boga i svijeta. Zato se Koncil nadalje trudio da pokaže kako uloga koja se u Crkvi pripisuje Mariji ne šteti onoj Kristovoj ulozi nego je, naprotiv, upotpunjuje, utvrđuje i bolje osvjetljuje. Tako je Koncil nastojao da tu nauku što jasnije temelji na izrekama Svetog Pisma. Briga za mir i za ekumensko razumijevanje nadahnula je koncilske oce da pravilno osvjetle tu temu, ali ih to nije spriječilo da odmjereno i čvrsto iznesu onu nauku koju je Crkva vjekovima razmatrala, čuvala i predajom namrla pokoljenjima.

Mato-Dragan Jović rođen 1905. g. u Banjaluci, gimnaziju svršio u Travniku, g. 1925. stupio u Družbu Isusovu. Filozofiju studirao u Pallachu kod Münchena, teologiju u Louvainu. Bio odgojitelj u sjemeništu, pastoralni radnik u Zagrebu, Sarajevu, Osijeku, Opatiji, dugogodišnji pučki misionar i egzercitator, inicijator zaručičkih tečajeva i obiteljskog apostolata u nas — s tog područja objelodanio je i nekoliko brošura.

Katolički su se teolozi također našli u dilemi: jedna strana predbacivala je da se previše uznosi uloga Marije kao posrednice; druga opet nije dopuštala da se njezino značenje umanjuje. Ovo poglavlje mudro ističe da je Marija primila posebne povlastice — ali je ujedno, kao svako ljudsko biće, živjela našim, ljudskim životom. Još više, teolozi tvrde da su njoj sve te povlastice bile povjerene jedino za dobro Crkve, u kojoj ona ima izvršiti osobitu zadaću. Iako je Marija veoma uzvišena u dostojanstvu, ona je uza sve to jednaka nama i od Boga je postavljena među nas na istu razinu.

Evo zašto Koncil na kraju opominje »da se bogoslovi i propovjednici Božanske Riječi u promatranju posebnog dostojanstva Bogorodice brižljivo čuvaju i od svakog krivog pretjerivanja i od prevelike umne skuđenosti« (t. 67). Koncil potiče sve teologe da na temelju Svetog Pisma i predaje pravilno osvjetljaju ulogu i povlastice Blažene Djevice Marije, kojima je uvijek svrha Krist, »vrela istine, svetosti i pobožnosti«.

Na taj način nauka o Blaženoj Djevici Mariji neće biti kamen spoticanja nikome, pa ni protestantima, a vjernici će biti potaknuti »na sinovsku ljubav prema svojoj Majci i na nasljedovanje njezinih kreposti«.

U čitavom tom traktatu nas ipak najviše zanima uloga što je Blažena Djevica Marija ima u Crkvi (t. 60—65). Stoga u ovom kratkom prikazu ispuštamo sve ono što govori o ulozi Blažene Djevice Marije u ekonomiji spasa; ispuštamo i ono što govori o štovanju Blažene Djevice Marije u Crkvi — da bismo naglasili što više odnos Marije i Crkve.

Marija i Crkva

Pravo i stvarno određenje Marije, Majke Božje opaža se tek onda kad se promatra u perspektivi čitavog njezinog određenja i razvoja kroz sva vremena. U tom nas najsigurnije vodi, upućuje i tumači Crkva, koja je s njom živjela kroz svu povijest.

Treba znati kako povezati ta dva razvoja tijekom njihova života. Promatrajući, naime, stvari s jedne strane, vidimo da je Marija predznak Crkve. Ona proživljuje u malom sve što će se kasnije ostvariti u životu Crkve u svim njezinim dimenzijama. S druge strane opet opažamo kako se Crkva u svom ambijentu samostalno odvija i svojom fizionomijom razlikuje od Marije.

Precizirajmo te dvije činjenice!

A) Marija je predznak Crkve

Marija je tijekom svog čitavog određenja i životnog zadatka već unaprijed pokazala sve ono što će Crkva kasnije u svom razvoju ostvariti.

Prije nego što se Crkva rodila i izišla pred povijest svijeta, Marija je bila ona sveta i bezgrešna Djevica — dakle, pralik buduće svete i bezgrešne Crkve.

Prije postanka Crkve Marija se ujedinjuje s Kristom, s njime čini jedno tijelo, samo jedan život i samo jednu ljubav.

Prije Crkve Marija je dionica svih Kristovih zasluga trpljenja i muke i tako sudjeluje u otkupljenju ljudskog roda. To napose ističe nauka o dogmi Bezgrešnog Začea.

Prije Crkve Marija je, napokon, uznesena na nebo tijelom i dušom te, okrunjena, vlada uza svog uskrslog Sina kao Kraljica neba i zemlje. Crkva će to postići tek na posljednji dan, kad Krist Gospodin dođe da sudi svemu svijetu i da završi povijesni razvoj svoje Crkve.

Naravno, sve te odlike nisu strane, nisu nepoznate Crkvi. Marija — to je već Crkva. Moglo bi se isto tako dobro reći: Crkva je u Mariji započela biti sveta, bezgrešna; u Mariji je započelo utjelovljenje Krista da tako postane dionica njegovih misterija i napokon s njime uskrsne. Pod tim vidikom Djevica je prvi i početni član Crkve, i to onaj po kojemu je Crkva ostvarila svoju najdublju bit na najsavršeniji način koji se uopće može postići s Kristom.

B) Crkva se u svom ambijentu odvija i svojom fizionomijom razlikuje od Marije

Od početka, u prvim vijekovima, Marijin lik i lik Crkve ostali su na neki način isti pa se razlike nisu opazale. Čitajući neke tekstove, neke izvratke i neka prikazivanja crkvenih misterija o Mariji, kao, na primjer, u pjesmama Efrema Sirskog, ne možemo pravo razlikovati radi li se o Mariji ili o Crkvi — ili pak o jednoj i o drugoj ujedno.* Malo pomalo, Crkva je naučila da jasnije upozna samu sebe i da bolje upozna Mariju. Njoj je Marijin lik iznesen tako da u njoj nalazi svoj vrhunac, prema kojemu će nastojati da ostvari svoje najveće savršenstvo. Crkva je smatra svojom zlatnom dobi, svojim početkom i svojim svršetkom. No Crkva se morala naučiti i na razlike od Marije. To je, otprilike, onako kako što se dijete uči da razlikuje svoje tijelo od majčinog, svoj smiješak od majčina smiješka . . .

Zlatno doba Djevice Marije seže još u one dane kad je, naime, Bezgrešna Djevica Marija jedina postojala u sebi samoj, određena da po vjeri

* U ovoj najstarijoj liturgijskoj molitvi, koja je nikla u Španjolskoj, Majka Božja se uspoređuje s Crkvom. Njezina plodnost jest plodnost Crkve, a u njezinom Magnifikatu Crkva slavi Gospodinovu ljepotu istim riječima njegove majke.

Pogledaj, Gospodine kako čitava zajednica Crkve, ponavljajući riječi Tvoje Blažene Majke, Tebe slavi kao svog Otkupitelja. Ti se pogledao poniznost službenice svoje, jednako onako u času kad Te je sveta Djevica začela kao i kada Te je Crkva, vjerujući, upoznala. Ti si se rodio od One, a otkupio si ovu; i dok su Onu svi narodi proglasili blaženom, u ovoj su sva plemena postala blažena.

Usliši dake, Gospodine, svoj izraelski narod i sjeti se dobrote svoje, Ti, koji si govorio našim ocima; da divno otkupljenje čitavog svijeta bude ispunjenje tvog božanskog obećanja.

Priteći u pomoć svojoj Crkvi, o milosrdni Bože, i ne prestani čistiti u njezinu krilu svoju posinjeru djecu, kao što si Ti sam u utrobi Marijinoj posvetio Ivana dok je bio u krilu Elizabetinu. Koji živiš i kraljuješ u vijeke vijekova. Amen. (Prières chrétiennes, Desclee, Paris, 1961 p. 1040

primi Krista na ovoj zemlji i da po ljubavi s njime živi. A završno je njezino zlatno doba, kad je dočekala da bude i tijelom i dušom proslavljena. Za tim, eto, teži i Crkva, ova, sada, ovdje, na zemlji, vojujuća. S njom se Blažena Djevica Marija osobno povezala. I što se više Crkva udaljuje od svog prvotnog, zlatnog doba, sve se više približuje svom posljednjem, zlatnom vijeku, koji će trijumfirati u paruziji. I što Crkva bolje otkriva i upoznaje svoj uzor savršenstva i svetosti, naime Mariju, sve se jasnije pred njom kristalizira lik one slave i savršenstva koji se ocrtao u životnu misteriju Blažene Djevice Marije. Što god više Crkva, dakle, spozna se, u svojoj nesavršenosti i bolno teškoj bijedi, sve to više spozna u Mariji svoj ideal, sve ga više stavlja kao lik čašćenja i nasljedovanja. Tako dolazi do uvjerenja da su Marijine vrijednosti i vrline od velike koristi za životne potrebe samo Crkve. Prema tome, njihov bi se uzajamni odnos mogao izraziti ovako: Marija je jednako Crkva.

Marija = Crkva

Pri tom ne smijemo zaboraviti na jedan paradoks. Problem je, naime, u alternativni: da li je Marija u Crkvi — ili obratno. Da li je Marija veća od Crkve — ili obratno. Odatle se nameće jedan metodički zaključak s pitanjem: moramo li smatrati traktat o Mariji kao dio traktata o Crkvi — ili obratno?

Zapravo, alternativu ne treba rješavati, nego se na nju postaviti. Ima između Virgo Maria i Virgo Ecclesia jedno recipročno upotpunjenje, jedna interpenetracija. Scheeben je s posebnim žarom u tom isticao sliku trokратne cirkumincizije — to jest, i u Navještenju i na Kalvariji Crkva se pojavila još prekrivena u Mariji; poslije dolaska Duha Svetog Marija je sakrivena u Crkvi, gdje postaje ponizno pokorna ugledu i vodstvu apostola. S jedne strane postoji inkluzija savršenosti, a s druge inkluzija strukture — to jest, s jedne strane uključenje savršenosti, jer Marijina vjera i njezino sjedinjenje s Kristom sadržava potpuno savršenstvo, koje će se kasnije nastaviti u Crkvi; a s druge strane, uključenje same strukture, tj. izgradnje, očituje se u tome što je Blažena Djevica već uključena u vidljivu Crkvu, gdje se, promatrajući je kao zemaljsko biće, ni po čemu ne razlikuje od ostalih članova. Scheeben ovako tumači tu alternativu na temelju onog teksta sv. Augustina: »Sancta Maria, beata Maria, sed melior est Ecclesia quam Virgo Maria. Quia Maria portio est Ecclesiae, sanctum membrum, sed tamen totius corporis membrum. Si totius corporis, plus est profecto corpus quam membrum» (Miscellana augustiana, vol. I, Romae, 1920, p. 163, 3—8).

Marija nije neki vođa koji zastupa Crkvu: na Duhove vidimo Petra u ulozi govornika Crkve, a prve vjernike krstili su apostoli. Marija se, međutim, povučena u mnoštvu, udaljila i u sabranoj šutnji molila.

Drugi vatikanski koncil upravo je tu istinu napose uočio i stavio u novi okvir. Naslov »Majka Crkve« utvrdio je Koncil: »Katolička

Crkva, poučena Duhom Svetim, časti Mariju sinovskim osjećajem pobožnosti kao namiliju Majku» (t. 50). Papa Pavao VI još je više naglasio tu izjavu Koncila kad je na završetku treće sesije proglasio Blaženu Djevicu Mariju »Majkom Crkve«, pozvao sve vjernike da je tim imenom zativaju, a koncilske oce zamolio da svi prisustvuju polaganju kamena temeljca za buduću baziliku, koja će, kao prva u Rimu, nositi naslov »Majka Crkve«.

Kako Sv. Otac tumači, taj naslov naznačuje s jedne strane da je Marija kao majka bila na izvorima postanka Crkve, a s druge strane da ona još i sada nastavlja svoju majčinsku ulogu, i u širenju Crkve i u množenju kršćana.

Koncil naširoko tumači ulogu koju je Marija imala odmah od prvih početaka formiranja Crkve. Marijina se dužnost i zadaća nije sastojala samo u tome da othrani i odgoji svoje božansko dijete, nego je bila od Boga pozvana da surađuje i pomaže u majčinskom dijelu otkupljenja. Može se stoga reći da je majka Utjelovljenje Riječi Božje ujedno i Majka njegova djela. U tom smislu ona je, dakle, Majka Crkve! To su bile glavne misli Sv. Oca o toj temi.

Promatrajući tako Marijino jedinstvo s Kristom u djelu spasenja kako se ono očitovalo sve do časa djevičanskog začeca Kristova pa do njegove smrti, Koncil se oslanja na razne događaje što nam ih navodi Evanđelje. Pri tom ćemo napose istaknuti ova četiri karakteristična događaja: pohod Blažene Djevice Marije, prikazanje Isusovo u hramu, čudo u Kani i žrtvu na Kalvariji.

1. **Pohodjenje:** Sveta Elizabeta, nadahnuta Duhom Svetim, osjeća posebnu radost zbog djeteta pod svojih srcem. To djelo posvećenja izvodi Isus, posredovanjem Djevice i Majke, koja je tako započela ulogu djeliteljice milosti. (Usp. Lk 1,39—45.)

2. **Prikazivanje u hramu:** dok Majka prikazuje Sina Ocu, Otac joj već sprema mač boli, kako se to razabire iz Simeonova proročanstva. On je prvi koji će trideset godina unaprijed najaviti otkupiteljsku žrtvu, a Majka će biti dionica trpljenja svoga Sina koji će biti »određen za propast i uskrsnuće mnogih u Izraelu«. (Usp. Lk 2,22—35.)

3. **Čudo u Kani:** Uloga Marije kao Majke i Posrednice napose je naglašena na svadbi u Kani. Svojim posredovanjem potakla je Sina da započne svoja mesijanska čudesa. Marija ga je, dakle, ponukala da je prvi put pokazao svoju mesijansku moć, što postade apostolima prva objava jer otada »započeše vjerovati u Krista...« (Usp. Iv 2,1—12.)

4. **Žrtva na Kalvariji:** ondje se »Marija pridružila majčinskim srcem žrtvi« Spasiteljvoj. »Majko, evo ti sina« — riječi su kojima Krist svojoj Majci otvara novu perspektivu, povjeravajući njezinu materinstvu svoje učenike. Kao plod te svoje majčinske žrtve Majka je Isusova, trpeći pod križem, započela vršiti svoje materinstvo u Crkvi, (Usp. Iv 19,25—27.)

Kasnije se ta suradnja u formiranju Crkve odražavala i njezinom prisutnošću u prvoj zajednici, sabranoj po Kristovu nalogu nakon Uzašašća. I Marija je molila da se što prije očituje slava njezina Sina u dolasku Duha Svetoga. (Usp. Dj 1,14.) Tako je svojom majčinskom suradnjom u rađanju Crkve Marija opravdano zaslužila naslov »Majka Crkve«.

Taj njezin privilegij, dakako, ne narušava ugled njezina Sina, jer Majka samo surađuje s njim i zavisno s njime pomaže ostvarenje tajne Otkupljenja. No ako promatramo Crkvu u njezinoj hijerarhijskoj izgradnji i položaju: kao Crkvu koja dijeli vidljiva sredstva milosti, koja po izričitom Kristovom naređenju na vidljiv način predstavlja Krista sakrivena do dana paruzije — u tom smislu Marija nema izričite dužnosti. U tom smislu traktat o Crkvi ostaje izvan mariologije.

Zaključak

Crkva, koja je u biti Krist — po njoj rasprostranjen i pristupačan svima — surađuje uz Krista na dva razna načina:

prvo, ona radi u njegovo ime; ona doziva Božje darove i milosti s neba; ona proširuje u svijetu Božje djelovanje, dijeleći svete sakramente; drugo, Crkva živi Isusovim životom; ona prima Božje darove i milosti s neba; ona, po vjeri, usađuje u dušu Božje djelovanje, dijeleći svete sakramente.

Prvo čini službeno postavljeno vodstvo Crkve, koju predstavljaju Petar i njegovi nasljednici,

a drugo se očituje u mističnoj zajednici s Kristom, što se usredotočuje na najsavršeniji način u Mariji.

Prema tome, možemo razlikovati ovako:

Ako je Crkva vanjsko društvo, zemaljsko i hijerarhijsko, koja ovdje na vidljiv način zamjenjuje vodstvo Kristovo, čekajući na njega dok ne dođe — ovako promatrana Crkva neovisna je o mariološkom traktatu, ona je u tom jedinstvena;

Ako pak Crkvu gledamo s njezinim unutarnjim svojstvima, duhovnim i nebeskim, kojoj je dužnost da na vidljiv način predstavlja nevidljivog Krista i da ga daje ljudima, ona ima svoje savršeno ostvarenje u Mariji. I takvo tumačenje mariologije potpuno ulazi u traktat o Crkvi.

Međutim, Marija ima jedno svojstvo koje nam najjedrije i najbolje tumači sav taj paradoks — ona je Bogorodica, Majka Božja. Naziv Bogorodice ujedno nam otkriva i vezu i razliku Marijina lika, koliko s Kristom, toliko i s Crkvom. Majka Božja nikad se ne može uzdići do veličine drugog Krista, ona je samo žena koja je svojim majčinstvom uvela Boga na ovaj svijet — i zbog toga je uključena u djelo spasenja. U toj svojoj dvostrukoj ulozi ona pretječe Crkvu, jer je svakako ona, kao mati, prva uz dijete Isusa, a uz umirućeg Krista služi i sudjeluje u misteriju Otkupljenja.

U svemu tome Marija ne preuzima hijerarhijske službe, koja i ne ide u okvir takva njezina poslanja. Ona, dakle, nadilazi Crkvu veličinom svoga materinskog veza, jer je povezana s Božanskom Riječi koja se po njoj utjelovila i na svijet došla. U tom je smislu njezin položaj jedinstven, specifičan i potpuno izuzetan, jer takav odnos ne postoji između Crkve i Krista. Upravo taj naziv »Bogorodica« nije i nikada neće pripadati nikome osim njoj, jedinoj izabranoj ženi — Djevici Mariji iz Nazareta...

Nije li je tako gledao njezin Sin, a naš Bog — Isus Krist?

Zato joj je bio poslušan i sinovski odan do kraja života, pa joj je čak i s križa, brineći se za nju, upravio riječ: »Majko, evo ti sina!« A Ivanu: »Sinko, evo ti majke!«

Nije je tada samo »uzeo k sebi«, nego ju je čitava Crkva preuzela kao Majku i tome ostala vjerna do danas.

U tom smislu Crkva je prihvatila razne pobožnosti prema Blaženoj Djevici Mariji. Nešto je u toj pobožnosti specifično: tko god je sinovski ljubi i časti, ostaje za sigurno vjeran i njezinu Sinu, Isusu Kristu, koji je »vrela istine, svetosti i pobožnosti« (L. G.).

LITERATURA

J. GALOT SI: *La vierge Marie dans l'Eglise*

R. LAURENTIN: *Court traité de theologie Mariale*